

**ОТ ВНУКА НА КРАЛЯ-СЛЪНЦЕ ДО ЧОРБАДЖИЯТА ОТ ДЕБЪР
(Трансформацията на европеизатора принц Фердинанд Сакс-Кобург-Готски от европейски аристократ в български владетел)**

Юрий Проданов

**FROM THE GRANDSON OF THE SUN KING TO THE
CHORBADZHIA FROM DEBAR**

(The transformation of the Europeanizer Prince Ferdinand Saxe-Coburg-Gotha from a European aristocrat into a Bulgarian ruler)

Yuriy Prodanov¹, Shumen University, Bulgaria

DOI: <https://doi.org/10.46687/GQNN6596>

Стоянович, П. (2021). *Пътят към София* – произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за европеизацията и модернизацията на България. Велико Търново: Фабер.

Монографията за подготовката на принц Фердинанд за решаващата му роля на предвестник на европейското в България в една ориенталска държавица е не само уникална за научния ни пейзаж, а предвид възприятието у нас за главния герой на повествованието – почти предизвикателна.

У нас няма традиция да се говори и изучават заслугите на онези европейски (най-често немскоговорящи) висши аристократи, склонили да поемат владетелски функции в нововъзникналите от османските провинции държави на Балканския полуостров. Още по-малко да въздадат заслуженото на тези личности и на придружителите им за духовното, инфраструктурното, културното и образователното възраждане в онази Европа, считана тогава за „втора категория“. Историята на Източна и Югоизточна Европа от края на 19. век лежи върху характери и събития от най-интересно

¹ Yuriy Prodanov is an Associate Professor of journalism at the Faculty of Humanities, Shumen University, Bulgaria. His research interests are in the field of social sciences and in addition to his academic work, he is also a freelance journalist. He was the editor-in-chief and publisher of a regional newspaper, worked for the newspapers “24 Chasa”, “Novinar”, a columnist for “L’Europeo”, a well-known author on the websites Reduta, Liberal Review and Liternet. Email: u.prodanov@shu.bg

естество и особена важност. Най-главният от тях е процесът на всецялото напасване, нагаждане, възраждане на отмрялата връзка между загубения свят и „европейското“. Това е процесът на бавното възстановяване на една единна Европа – усилие, траещо и до днес.

Изграждането на националната държава само по себе си не означава автоматична европеизация на нравите и делника на балканските народи. Османското още дълги години, цели десетилетия, живее сред хората в Гърция, Румъния, Сърбия, България, Черна гора, Албания... Там трябва да се търси и причината за темпото и мащаба на модернизацията или на нейната липса и изоставане.

Най-голяма заслуга за този процес на модернизация във втората половина на 19. век имат личности извън балканския кръг. Тези „катализатори на промяната“ са чужденци и имайки предвид манталитета и светогледа, това няма как да са други, освен ябанджии (тур. – чужденци), външни хора. Така на балканските тронове сядат европейски принцове, по историческа логика основно с немско потекло. Един от тях – вероятно най-забележителният – е по-късният княз и цар Фердинанд Български (1887-1908-1918), роден като принц Сакс-Кобург-Готски.

Неговата дейност в България и на Балканите не може да бъде осмислена без точно знание за произхода, корените, образованието и възпитанието му. Те са неговата подготовка за „мисията“. Този правнук на „краля слънце“, но и внук на „краля гражданин“ Луи Филип, син на „новата Мария Медичи“ – Клементина Орлеанска, но и племенник на кралица Виктория, на кралете на Белгия и Португалия и на императора на Бразилия, приема да изиграе авантюристичната, но и пионерска роля на духовен водач и европейски колонизатор.

Намерението се превръща във факт, защото епохата преди и след началото на 20. век съвпада с разцвета на държавния градеж в България. Под егидата и с духовната и материална подкрепа на Фердинанд I страната се модернизира с нечувани темпове и видимо се приближава от Ориента към цивилизования край на континента. Специфичната школовка на принца, образованието и целевата му подготовка за голяма роля ще дадат забележителни плодове в темелите на българската държава като армия, строителство, образование, култура и наука, телекомуникации, инфраструктура, обществен живот и т.н.

Още от студентските си години във Виена проф. Петър Стоянович се занимава с различни аспекти от личността на втория български владетел след Освобождението. След две монографии за образа на княза в документите на австро-унгарската дипломация (1894-1898) и за българската криза и избора на Фердинанд Кобургски за български владетел (1886-1887), авторът навлиза все по-дълбоко в проблема на епохалната роля на европейския принц за модернизацията на България като част от общото

европейско възстановяване на предния Ориент след отблъскването на част от Османската империя в посока Босфора.

Представеното изследване почива върху детайлна подготовка в поредица от чуждестранни архиви като Германия, Австрия, Словакия и т.н. и дава една нужна и непозната досега карта за разгадаване на „генетичния код“ на най-противоречивия, но и талантлив български владетел.

Особена стойност има интердисциплинарният подход, който дава възможност на читателя да надникне далеч извън пределите на класическата история и да обогати знанието си в области като архитектура, ботаника, лингвистика, военно дело, фелеристика и генеалогия.

Бих искал да въздам необходимото признание на Петър Стоянович, предвид особеното място, което в повествованието заема предговорът, който по атрактивен и малко познат до днес начин представя населението на българските земи на империята през погледа на чужденците по време на османското управление.

Използвайки документи и материали от 19 архиви, музеи и библиотеки, 28 български и чуждестранни периодични издания, както и 164 изследвания и статии, свързани с темата, авторът изпълва със съдържание поставените от самия него в предговора задачи и представя един плътен образ на бъдещия български владетел. Въпреки неговата дългогодишна отдаденост на темата (вкл. и като председател на българското Царско историческо общество) проф. Стоянович не спестява нищо от оценките и не ни лишава от подозренията си по отношение на характера и нрава на основния герой на монографията.

Макар да израства в особена среда на френско-австрийска аристократична претенция и в моменти на артистично себезакритие обича да се маскира като своя далечен праядо, много скоро българският монарх Фердинанд I осъзнава начина, по който да спечели умовете и да дръзнови волята на своите поданици. Благодарение на отличната школовка при майка си и пълноценната подготовка за мисията на „големите в света“, на българска земя френските костюми остават табу, а внукът на Краля Слънце позира в бозавите шалвари на чорбаджия от Дебърско.

References:

Stoyanovich, P. (2021). *Patyat kam Sofia - proizhod, obrazovanie i motivatsiya na prints Ferdinand Saks-Koburgski i Gotski za evropeizatsiyata i modernizatsiyata na Bulgaria*. Veliko Tarnovo: Faber. [Стоянович, П. *Пътят към София - произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за европеизацията и модернизацията на България*. Велико Търново: Фабер, 2021.]